

Nekaj o kmečkih strojnih zadrugah

Prve kmečke strojne zadruge so bile pri nas ustanovljene že pred prvo svetovno vojno; torej v času, ki je bil sploh najbolj ploden za razvoj zadrugne misli pri nas, ko je bilo poleg zadrugnih hranilnic in posojilnic ustanovljeno največ nabavno-prodajnih, živinorejskih, mlekarskih in sličnih zadrug. Poleg splošnega porasta in napredka zadrugništva je ta čas narekoval ustanavljanje strojnih zadrug morda tudi iz razloga, ker za nakup strojev pri posameznih kmetovalcih še ni bilo osnovnega pogoja, t. j. kmetje še niso poznali velike vrednosti strojev v kmečkem gospodarstvu, kakor tudi niso imeli potrebnega praktičnega znanja za ravnanje s stroji.

Večina tedanjih kmečkih strojnih zadrug je omejila svoje delovanje na to, da je nabavila za svoj okoliš mlatilnico z bencinskim motorjem ali parno lokomobilo ter kvečjemu še kak trijer, travniško brano, cirkularko in podobno.

V razdobju med prvo in drugo svetovno vojno je ostalo ustanavljanje kmečkih strojnih zadrug prepuščeno pobudi posameznih krajevnih činiteljev in zadrugnih delavcev. Na splošno moramo pa ugotoviti, da posebnega napredka ni bilo. Natančneje raziskovati, kaj je temu vzrok, ni namen tega članka, lahko bi le ugotovili, da je medtem dorastel nov rod, ki se je že bolj zavedal važnosti strojev za kmetijsko gospodarstvo in ker je bilo vsaj prva leta po vojni tudi denarja dovolj, so naprednejši posestniki sami nakupili razmeroma veliko strojev. K temu je pripomogla še naraščajoča elektrifikacija, ki je vzpodbudila skoraj slehernega kmeta, da si je nabavil vsaj najpotrebnejše stroje.

Lahko bi torej rekli, da so se pogoji in potreba za ustanavljanje kmet. strojnih zadrug toliko zmanjšali, kolikor so narastli pogoji za nakup strojev od strani posameznih kmetov. Taka približno je bila slika ob izbruhu velike kmetijske in gospodarske krize pred dobrimi desetimi leti, ki se je nekoliko izpremenila šele po izbruhu druge svetovne vojne, ko se je pojavilo vprašanje — vsaj za nekatere imovitejše kmete — kako varneje naložiti odvišni denar.

Ta kratek uvod je bil morda umesten, da si bomo lahko pravilno odgovorili na vprašanje, kak pomen bi mogle imeti kmečke strojne zadruge pri obnovi našega kmetijstva po vojni. Naloga obnove našega kmetijstva je, oziroma bo namreč tako ogromna, da bo treba izkoristiti prav vse prilike in možnosti. Kakor pa je izven vsakega dvoma, da bo zadrugništvo vseh vrst igralo pri obnovi kmetijstva veliko vlogo, tako se mi zdi, da imajo tudi strojne zadruge pri tem pomemben delež.

Dasi danes še nimamo jasne slike, kakšne gospodarske in splošne prilike bodo pri nas po končani vojni, vendar je gotovo, da moramo računati z dvema važnima činiteljema. Prvič, v krajih, kjer je bilo kmetom vse uničeno, bo tem tako zelo manjkalo kapitala, da si bodo jedva nabavili potreben živi inventar, poslopja, hišo in gospodinjsko opremo. Celo za to bodo potrebovali nekaj let. Drugič: vsepovsod, tudi v krajih, ki ne bodo uničeni ali prehudo prizadeti, bo vladalo silno pomanjkanje delovnih moči. No in če se za danes omejimo samo na ta dva činitelja, sta že ta dva dovolj tehtna, da spoznamo, kolik pomen bodo imele strojne zadruge. Nič več in nič manj, kot nadomestiti manjkajoči kapital in manjkajočo delovno silo in pripomoči, da se bo kmetijska proizvodnja kljub temu čim prej normalizirala.

Sedaj torej konkretno vprašanje, kako omogočiti po vojni kmečkim strojnim zadrugam čim večji razmah.

1. Ker je računati s tem, da bo vse naše kmečko zadrugništvo bolj ali manj preosnovano, naj omenim, da strojne zadruge tukaj nimajo posebnih zahtev. Zeleni bi bilo kvečjemu, da se strojne zadruge, kot sploh vse manjše zadruge, osvobode nekaterih preveč birokratskih določb sedanjega zakona o gospodarskih zadrugah. To menda ne bo preveč težko, saj bo treba z birokratizmom povsod temeljito pomesti.

2. Glede na veliko važnost kmečkih strojnih zadrug ne smemo prepuščati skrbi in pobude za ustanavljanje in delo istih le zasebni pobudi. Najbolje bi bilo, če bi se vsa skrb za kmet. strojne zadruge po-

verila ali posebni osrednji organizaciji, najvišji kmetijsko-pospeševalni ustanovi ali morda celo bodočemu zavodu za obnovo. Ta naj bi si poiskal ali vzgojil strokovnjaka za kmet. stroje, ki bi natanko — predvsem s praktičnega stališča — opazoval, kakšni stroji se pod določenimi okolnostmi najbolj obnesejo in kako naj se delo potom kmečkih strojnih zadrug sploh organizira, da bo čim uspešnejše. Glede na pridobljene izkušnje naj bi se usmerjalo ne le vse delo pri ustanavljanju in vodstvu strojnih zadrug, ampak sploh vse pospeševanje strojnega dela v kmetijstvu.

3. Da pa bo mogoče zbuditi med kmeti zadostno zanimanje za kmečke strojne zadruge, se te ne bodo smele — kot sem to ugotovil za razdobje pred prvo svetovno vojno — omejevati le na nakup najpotrebnejših in že vsem poznanih strojev, ampak bodo morale gledati, da bodo nudile kmetom za sleherno delo tudi potrebne stroje.

Pomislimo samo, kako bo n. pr. pereče vprašanje, kako čim prej obdelati vso zemljo in kako izboljšati ono, ki je zaradi vojne ali še od prej zanemarjena. Kmečke strojne zadruge bodo morale v ta namen nabaviti in dati kmetom na razpolago traktorje (važno zlasti za kraje, kjer bo manjkalo vprežne živine), posebne plugje za oranje ledin, travnikov, plugje za rigo-lanje, bagerje za kopanje in čiščenje jar-kov, vsakovrstne brane, med njimi travniške, sejalne stroje, ki so danes že pre-

cej znani, stroje za razsipanje umetnih gnojil, okopalnike in osipalnike vseh vrst itd.

Podobno kot pri obdelovanju zemlje, se bo treba tudi pri spravljanju pridelkov vse drugače posluževati strojev kot do sedaj. Kako malo se n. pr. pri nas uporabljajo stroji za žetev, ki so sedaj že tako popolni, da snopje tudi vežejo in odlagajo. Take stroje za žetev, kosilnice, nadalje stroje za izkopavanje krompirja in pese, pod določenimi okolnostmi tudi naprave za nakladanje, vse to in še marsikaj drugega bo treba staviti kmetom na razpolago prav potom kmečkih strojnih zadrug.

Kar pa se tiče strojev, ki bodo potrebni pri dokončni izdelavi in požlahtnitvi kmetijskih proizvodov, kot so n. pr. sadni mlini, preše, razne sušilnice, različni aparati za sortiranje in paketiranje (jajc, sadja), destilacijske naprave i. sl., pa najbrž ne bodo delovali pod okriljem kmečkih strojnih zadrug, ampak v kmečkih vnovčevalnih zadrugah, morebiti celo v zadržni industriji.

Kakor so bile kmečke strojne zadruge pred prvo svetovno vojno poleg dejanske pomoči, ki so jo kmetom nudile, tudi še znatna propaganda za uvedbo strojnega dela vobče, tako naj tudi našemu povojnemu kmetijstvu strojne zadruge pokažejo in odpro vse, prav vse možnosti nado-meščanja ročnega dela s strojnimi — b

TRAVNIKI

Zakaj osušeni travniki dajejo slabe košnje

»Saj bi tudi jaz lahko ošušil svoj travnik, pa ga ne maram in ga ne bom. Slabe košnje imajo sosed. Prej so vozili polne voze, sedaj, po osušitvi, nakose veliko manj sena.« Tako se včasih pritožujejo kmetje in navajajo glavne vzroke, zakaj ne osušujejo svojih travnikov. Poleg pomankanja delavcev in denarja navajajo navadno med glavnimi vzroki bojazen, da bo pridelek manjši. Velikokrat se je namreč to že zgodilo in je zato ta pomislek kar opravičljiv in ga je treba dobro preudariti.

Na zamočvirjenih travnikih je zemlja kislá: na njih uspevajo le kisle trave, največ ličje in ločje. Sladke trave na taki zemlji ne morejo uspevati, tudi detelje ne. Kisle trave imajo namreč sposobnost, da njih korenine jemljejo nekaj malo kislíka, kolikor ga pač nujno potrebujejo za življenje, iz talne vode. Kakor so ribe ustvarjene za življenje v vodi, ker imajo posebne dihalne organe, škrge imenovane,

tako tudi kisle trave lahko več ali manj stoje v vodi. Na tako zemljo se ne izplača sejati sladkih trav. Morda bi ozelenele, če voda le ni preveč visoko in zemlja ne preveč kislá; toda uspevati ne morejo in kmalu jih kisle trave popolnoma izpodrinejo. Kakor se v živalstvu vrši neprestano boj za obstanek in močnejšemu vse slabše podlega, tako je tudi v rastlinstvu. — Zmaga vedno močnejši, močnejši pa je oni, ki ima prirodo za svojega zaveznika. V borbi med kislimi in sladkimi travami bodo kisle zmagale povsod, kjer je zemlja kislá in torej za njih ugodna. Na zdravih tleh pa bodo zmagale vedno sladke trave in tudi brez pomoči človekove izpodrinile kisle.

Ko osušimo prevlažen travnik in odpeljemo vodo, ki je na eni strani bila pogoj za uspevanje kislíh trav, na drugi pa je morila sladke dobre trave in detelje, se razmere bistveno spremené. Kisle trave nimajo več možnosti za bujno rast in začno hirati. Zemlja pa je še vedno ostala kislá in zato tudi sladke trave ne morejo rasti. Zato pridelki sena nazadujejo.

Toda te ugotovitve nas ne smejo oplakati in odvracati od osuševanja. Ker poznamo zahteve sladkih trav, bomo lahko preprečili nazadovanje pridelkov in kisle trave pravočasno nadomestili s sladkimi. Kdor podira stari red v prirodi, mora tudi poskrbeti za novega, boljšega. Vemo, da dobre trave zahtevajo zdravo zemljo. Zato mora biti prva skrb, da kislota zemljo po osušitvi ozdravimo. Najboljše in najcenejše sredstvo je apno, ki ima sposobnost vezati kisline v zemlji in jih napravi neškodljive. Zemljo je treba močno poapniti z apnenim prahom. Sedaj pozimi je najboljši čas za to. Cimbolj je zemlja kislota, tem več apna je potrebno za ozdravljenje. 40 do 50 stotov apnenega prahu za vsak hektar osušene zemlje bo navadno zadostovalo. V kolikor bi se kasneje še pokazala potreba po apnenju, bi bilo treba čez kakšno leto apnenje ponoviti.

Z dodatkom apna kisli zemlji smo izpolnili prvi pogoj za uspevanje sladkih trav na osušeni zemlji. Navadno manjka kislim zemljam tudi hranilnih snovi, posebno fosforja, kalija in dušika. Za vse to je potrebno skrbeti in dodati manjkajoče snovi z gnojenjem.

Po teh pripravah bomo najprej odpravili kisle trave in jih nadomestili z dobrimi, če travnik preorjemo in na novo posejemo z mešanico trav in detelj za stalne travnike. Ze drugo leto nam bo no-

vi travnik dajal večje pridelke in kar je prav tako ali pa še bolj važno, dajal bo res dobro seno. Brez preoranja bo težko doseči popolen uspeh, predvsem pa je pri tem potrebno več let temeljitega obdelovanja, podsejevanja in gnojenja; le postopoma bomo s sladkimi travami izrinili kisle.

Slabših pridelkov na osušenem svetu so krivi torej kmetje sami, in sicer zato, ker mislijo, da je z osušitvijo vse delo opravljeno. Zavedati pa se je treba, da smo z osušitvijo šele prišli do možnosti za nadaljnje delo. Na zamočvirjenih travnikih je vsako obdelovanje nemogoče, brezuspešno vsako gnojenje in podsejavanje. Z odpravo odvišne vode in talne kislote je storjen velik korak k napredku, do uspeha pa je pot še dolga. Kdor se dela loti, mora računati z vsem. Polovičarsko delo ostane vedno le polovičarsko, ki mu more slediti le delen uspeh.

Škrobna vrednost dobrega sena je okrog 40, škrobna vrednost slabega pa okrog 20. Torej je 100 kg slabega sena vredno za prehrano toliko, kot 20 kg škrobnih snovi. Približno isto hranilno vrednost ima tudi slama. Tudi s tega stališča moramo presojati pridelke na osušenih travnikih. Čeprav bi bila prva leta količina sena manjša, količina hranilnih snovi v njem in s tem njegova vrednost za prehrano živali gotovo ni manjša. —s.

SADNI VRT

Vodeni poganjki

Večkrat opazimo na sadnem drevju dolge bujno rastoče šibe, ki se posebno odlikujejo po svoji moči in hitri rasti. To so divji ali vodeni poganjki. Ti poganjki nam naznanjajo, da z drevesno krono ni vse v redu in da hoče drevo to napako ali poškodbo popraviti s hitro rastočimi vejami. Dostikrat pa je vzrok v prehrani, korenini ali deblu.

Nekateri odrežejo vodene poganjke in mislijo, da je s tem stvar v redu. Ali to ni tako, treba je poseči globlje in poiskati vzroke. Ti pa so dvojni: zunanji in notranji.

Notranji vzroki:

1. Če se drevesu v starosti veje nagnejo na ven in močno pobesijo, tako da nastane na sredi prazen prostor, požene drevo iz vrha vodene poganjke, ki hočejo rešiti drevesu z novim vejnim vencem življenje. Tu bi bilo popolnoma nepravilno odstraniti poganjke.

2. Če nalete koreninice na močno zagnojeno zemljo ali vodo, dobi naenkrat drevo obilo hranilnih snovi in si pomaga v ravnovesje s tem, da odžene poganjke iz

mladega lesa. Tudi teh ne porežemo vseh, da drevo ne izgubi ravnovesja.

3. Koreninice sadnih dreves pa zaidejo lahko tudi do večjih delov apnenca, železa itd. Koreninice zbole in posledica tega je, da prične drevo poganjati iz debla vodene poganjke. Te pa popolnoma odstranimo.

Zunanji vzroki:

1. Vodeni poganjki nastanejo, če je drevo poškodovano od snega, neurja, toče, pozebe in strele. Odstranimo le tiste, ki jih ne moremo porabiti za popravo drevesa.

2. Dalje nastanejo vodeni poganjki, če se ustavi zaradi boleznih rast korenin. Tu odstranimo šibkejše, močnejše pa prirežemo.

3. Ako je drevo napačno obžagano, požene kmalu vodene poganjke. Tu pustimo le močnejše.

4. Vodene poganjke, ki jih drevo požene po cepitvi tudi takoj odstranimo. Drevesu s preprosto krono odstranimo vodene poganjke in izčistimo krono.

5. Ako z nakovanimi čevlji plezamo na drevo, ranimo kambij (zeleno kožo, ki je pod lubjem) iz katerega požene najprej očesa, nato pa vodene poganjke. Tudi te moramo čimprej odstraniti.

ŽIVINOREJA

Vzreja mlade živine

Živinoreja je bila do vojne glavna kmetijska panoga za naše slovenske razmere. V zadnjih letih pa je ravno v Ljubljanski pokrajini živinoreja zelo nazadovala. Številčno stanje se je močno znižalo. Vzrokov je več. Med glavnimi vzroki pa lahko navedemo veliko povpraševanje po mesu, ki je dvignilo cene na črni borzi neverjetno visoko; zaradi vojnih dogodkov so uničene cele vasi in z njimi tudi živinoreja. Daljni vzrok, da kmetje držijo manj živine, je tudi v tem, ker so bile večje površine pritegnjene za pridelovanje ljudske hrane na škodo živalske krme. Ne bomo se zadrževali pri vzrokih; važna je ugotovitev, da je živinoreja nazadovala in da je treba misliti na obnovo. Z bodočim naraščanjem mlade živine bo treba preprečiti nadaljnje nazadovanje in spet priti do potrebne dobre živine.

V razne svrhe potrebujemo domače živali in jih tudi na razne načine redimo. Redimo jih, da nam dajejo mleko, da nam delajo, ali da dosežemo pri njih v čim krajšem času čim večjo težo. Ni vsaka žival sposobna in zato tudi ne primerna za vsako vrsto vzreje. Cilj vzreje moramo imeti pred očmi že pri odbiru plemenskih živali. Vsakemu naprednemu živinorejcu je znano, da se lastnosti staršev prenašajo na potomce in da je torej od obdranih plemenskih živali odvisno, kakšen bo hlev čez nekaj let, ko dorastejo mlade živali in bo z njimi treba nadomestiti manjkajoče ali zamenjati stare. Za stanje živinoreje v posameznih krajih je posebno važna moška razplodna žival, ker od nje lahko dobimo na leto mnogo potomcev. Ker pa se lastnosti očeta in matere v enaki meri prenašajo na potomce, je za posameznega živinorejca prav take važnosti za bodoči rod njegova ženska plemenska žival, kot moška, h kateri jo pripuša.

Od plemenskih živali prehajajo na potomce dobre kakor tudi slabe lastnosti. Zato je parenje v sorodstvu navadno škodljivo. Nemogoče je namreč dobiti plemensko žival, ki bi bila brez napake. S parenjem v sorodstvu se napake pri potomcih povečavajo in so čisto vzrok za njihovo življenjsko ali vsaj gospodarsko nesposobnost. Pravilno odbiranje plemenskih živali je prav posebno važno zato, ker se prenašajo na potomce tudi nekatere bolezni. Od bolnih živali ne moremo dobiti zdravega zaroda. Včasih se sama bolezen ne podeduje, podeduje se pa nagnjenost do bolezni.

Od dobrih in pravilno odbranih plemenskih živali zavisi uspeh v živinoreji. Ne bomo parili v sorodstvu, ne za pleme redili potomce slabih in bolnih staršev. Pač pa mora obveljati načelo: nobena zdrava, lepo razvita žival, ki je potomka zdravih, lepo razvitih prednikov, poznanih po nadpovprečnih gospodarskih sposobnostih, nobena taka žival ne sme mlada pod nož; kdor sam ne more obdržati za rejo take živali, naj jo proda drugemu, ki jo bo rabil za pleme. Kupec naj se zaveda, da dobra plemenska žival ni zlepa predraga, prodajalec pa bo včasih moral z razumevanjem in voljo do narodnega napredka upoštevati težko stanje kupca, ki ne bo mogel tekMOVATI s črnoborzijanskim mesarjem. Za meso naj grede od mladih živali samo manjvredne. Le tako bo mogoče spet spraviti naša živinoreja na primerno višino v čim krajšem času.

Za pravilno vzrejo mlade živine pa je važna pravilna oskrba in hrana plemenske živali pred porodom in po porodu. Noseča in doječa žival potrebuje posebno hrano, boljše kot navadno, saj mora preživljati sebe in mladiča. Posebno proti koncu brestosti, ko je razvoj mladega hiter, potrebuje stara za njegovo pravilno rast potrebnih snovi, predvsem fosforja in apna. Včasih smo te snovi dodajali v obliki klajnega apna. V kolikor te moke danes ni mogoče dobiti v trgovini, moramo tem bolj skrbeti za dobro seno. Znano je, da rastline vsebujejo tem več rudninskih snovi, tudi fosforja in apna, čim jih je več v zemlji, kjer rastejo. Na vlažnih, kislih zemljah navadno obojega primanjkuje. Brejim in mladim živalim, ki so določene za pleme, torej ne bomo pokladali sena s slabih travnikov, ampak s travnikov, ki so dobro zagnojeni in založeni s fosforjem in apnom.

Kot je za brejo žival važno, da dobi dovolj dobre hrane, je važno tudi za mlado žival samo ves čas od rojstva pa dokler raste. Mlada žival potrebuje za zdrav razvoj in pravilno rast dobro, lahko prebavljivo krmo, bogato na beljakovinah in rudninskih snoveh. Ob pomanjkanju take hrane bo žival zastala v rasti in se bo enostransko razvijala. Kar se pri mladi živini v času rasti zamudi, se nikoli več ne more dohiteti; kar se opusti, ni več mogoče nadoknaditi s še tako dobrim hranjenjem v kasnejši dobi. Veljati mora načelo: rastoči živali dosti dobre krme. V nobenem primeru njihov prirodni razvoj ne sme biti zadržan z nezadostno hranjo.